

**ZAMONAVIY TA'LIMGA INNOVATSIYA VA PEDAGOGIK
TEXNOLOGIYALARNI JORIY QILISHNING AHAMIYATI**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11170165>

Urazova Nargiza Qurdashovna

TXVU akademik litseyi ona tili va adabiyot bosh o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Hozirgi zamon fan va texnikasining rivojlanishi borgan sari sifat jixatidan yangi masalalarni xal etish; ijtimoiy amaliyotga tub yangiliklarni tatbiq qilishning, ularni amalga oshirish jarayonlarini tubdan o'zgartirishga yo'naltirilgan. Chunki, ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarda yangiliklardan foydalanish jamiyatning yashovchanligini ko'p jixatdan belgilab beradi. Ushbu maqolada zamonaviy ta'limga yangi pedagogik texnologiyalarni, innovatsiyalarni joriy qilishning ahamiyati to'g'risida so'z boradi.

Kalit so'zlar

zamonaviy ta'lim, pedagogika, tadqiqot, innovatsiya, metod, ta'lim, o'qituvchi, faoliyat, yangilik, ilm-fan, kasb, texnologiya.

Insoniyat o'z faoliyati davrida yosh avlodga bilimlar berar ekan asosiy e'tiborini o'z faoliyati va taraqqiyot talablarini hisobga olib, fanlar asoslarini o'rgatishga harakat qiladi. Shu sababli o'quvchilarga barcha fanlardan chuqur bilimlar berish vazifasi va uni ilmiy amalga oshirish asosiy masalalardan hisoblanadi.

Zamonaviy dunyoda ta'lim-tarbiya va ilm-fan har qanday mamlakat taraqqiyotining birlamchi omillaridan biri sanaladi. Bugun hamma tizimda yangilik va o'zgarishlar, jadal rivojlanishlar davom etmoqda. Shunga mos ravishda ta'lim-tarbiya tizimiga ham munosabat mutlaqo o'zgarmoqda. Kerakli natijaga erishish uchun esa, ta'lim-tarbiya va ilm-fan mazmunini yangilash, yangicha boshqarish, yangicha qurish va islox etish zarur. Shu munosabat bilan fanlarning o'tilishidagi an'anaviy usullardan noan'anaviy usullarga, ta'limning innovatsion usullariga o'tish orqali bunga erishish mumkin[3].

Ta'lim tizimini zamon darajasida rivojlantirish, sifatini oshirish maqsadida malakali kadr va mutaxassislarni tayyorlash tizimi isloh qilindi. 2020-yil 23-sentabr kuni O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi "Ta'lim to'g'risidagi" qonuni qabul qilindi. Ushbu qonunning 4-moddasiga asosan ta'lim sohasidagi asosiy prinsiplar quyidagilardan iborat:

-ta'lim ustuvorligining tan olinishi;

- ta'lim olish shaklini tanlash erkinligi;
- ta'lim sohasida kamsitishlarga yo'l qo'yilmasligi;
- ta'lim olishga doir teng imkoniyatlarning ta'minlanishi;
- ta'lim va tarbiyaga milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarning singdirilganligi;
- ta'lim va tarbiyaning insonparvarlik, demokratik xususiyati;
- ta'limning uzluksizligi va izchilligi;
- o'n bir yillik ta'limning hamda olti yoshdan yetti yoshgacha bo'lgan bolalarni bir yil davomida umumiy o'rta ta'limga tayyorlashning majburiyligi;
- davlat ta'lim standartlari va davlat ta'lim talablari doirasida ta'lim olishning hamma uchun ochiqligi;
- o'quv dasturlarini tanlashga doir yondashuvning yagonaligi va tabaqalashtirilganligi;
- insonning butun hayoti davomida ta'lim olishi;
- jamiyatda pedagoglarni ijtimoiy himoya qilishning kafolatlanganligi;
- ta'lim tizimining dunyoviy xususiyatga egaligi;
- bilimlilik, qobiliyatlilik va iste'dodning rag'batlantirilishi;
- ta'lim tizimida davlat va jamoat boshqaruvining uyg'unligi;
- ta'lim faoliyati sohasidagi ochiqlik va shaffoflik[1].

Ta'limda innovatsion usullarni joriy etish nafaqat o'quvchilarning faolligini oshiradi, balki faol ishtirok etish va tanqidiy fikrlashni rag'batlantiradi. An'anaviy ma'ruzalarga asoslangan yondashuvlardan uzoqlashib, o'qituvchilar turli xil o'quv uslublariga mos keladigan va qiziqishni kuchaytiradigan dinamik o'quv muhitini yaratishi mumkin. Innovatsiya, interaktiv faoliyat va texnologiya integratsiyasidan foydalanish o'quvchilarga murakkab mavzu, tushunchalar va ularning qo'llanilishini chuqurroq tushunishga yordam berib, o'z bilimlariga egalik qilish imkonini beradi.

Ta'lim texnologiyasining innovatsion modeli quyidagi elementlarni o'z ichiga oladi:

- o'qitish maqsadlarini aniq ifodalash;
- nazariy va amaliy materialni tanlash hamda uni o'quvchilarga yetkazishning yo'llarini aniqlash;
- mavzuning tayanch tushuncha va iboralarini ajratish;
- o'qishga qiziqtirishga yo'naltirilgan usul va texnologiyalarni belgilash;
- o'quv jarayonini yakka va jamoa holda tashkil etish;
- o'quv mashg'ulotlari rejasini tuzib chiqish, unga asoslangan holda o'quv faoliyatidan oldindan kutilayotgan natijalarni aniqlash;
- kutilayotgan natijalarga erishish uchun zarur bo'lgan o'qituvchi vazifalarni belgilashdir.

O'quv faoliyatida oldindan kutilayotgan natijalar – bu o'qitish natijasida talaba egallashi va u tomonidan bajarilishi zarur harakatlar bo'lib, bu harakatlar orqali o'qituvchi o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilimlarni dars mashg'ulotida qo'yilgan o'quv maqsadiga mos ekanligini bilish va haqqoniy xulosalash (baholash) imkoniga ega bo'ladi. Bunda: o'quvchining dastlabki bilimlari aniqlanadi. Pedagogik texnologiya g'oyasi – qo'yilgan modul maqsadidan kelib chiqib kafolatlangan natijaga ta'lim sub'ektlari birgalikda intilishlari uchun ularning tanlagan interaktiv metodlari dars mashg'ulotini ijobiy natijaga olib keladi[2].

Yangi zamonaviy metodlar – ta'lim oluvchilarining birgalikda fikrlashidir, o'qituvchining o'quvchiga ta'sir qilish usuli dars mashg'ulotini olib borishning asosiy qismi bo'ladi. Interaktiv metodlar ta'lim sub'ektlari (o'qituvchi va o'quvchi)ning birlashgan xatti-harakatida namoyon bo'ladi .

Innovatsiyalarni yaratish va tarqatishning yagona, puxta ishlab chiqilgan mexanizmi hozirgi vaqtda jamiyatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning majburiy quroli bo'lib qolmoqda.

Ilgor pedagogik texnologiyalar - pedagogik tajriba va hozirgi zamon psixo-pedagogik nazariyasi ham umumta'lim, ham kasbiy ta'limning butun tizimini oziqlantiradigan ikki manbadir. Ayni shular orqali yaxlit ta'lim tizimini qayta qurish talablariga javob beradigan sifat o'zgarishlari ro'y beradi. Nazariyaning amaliyotdan orqada qolayotganligi sababli innovatsion o'qitishning to'g'ri yo'lga qo'yilishida juda ko'p to'siqlarga duch kelinmoqda.

Pedagogik tizimning hozirgi va ertangi kun talablariga to'la javob beradigan yangi sifatga o'tishini tezlashtirish uchun innovatsion ta'limni, undan kelib chiqadigan bilishning ilmiy vositalarini ishlab chiqish, ilgor pedagogik tajribani taxlil etish va yoyishni jadallashtirish zarur[4].

Hozirgi vaqtda o'qitish va tarbiyalashning yangi texnologiyalariga sifat jixatdan tez o'tish uchun ob'ektiv asos yuzaga keldi, chunki iqtisodiy va ijtimoiy hayotdagi innovatsion jarayonlar o'z-o'zidan ta'limda ham tub o'zgartirishlarni taqozo etmoqda. Hech bir o'qituvchi ertami-kechmi bu jarayondan chetda qolishi mumkin emas. O'qituvchining an'anaviy ish usullari fan, ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasi yoki o'qitishni kompyuterlashtirish sifatlarini o'zlashtirish zaruriyati, ilmiy-metodik asoslash ehtiyojining tug'ilishida ob'ektiv omil bo'lib qolmoqda.

Tadqiqotchilar innovatsion jarayonlar tarkibiy qismlarini o'rganishning ikki yondashuvini ajratadilar: yangilikning individual mikrosathi va alohida-alohida kiritilgan yangiliklarni o'zaro ta'siri mikrosathi. Birinchi yondashuvda hayotga joriy etilgan qandaydir yangi g'oya yoritiladi. Ikkinchi yondashuvda alohida-alohida kiritilgan yangiliklarning o'zaro ta'siri, ularning birligi, raqobati va oqibat natijada birining o'rnini ikkinchisi egallashidir.

Olimlar innovatsion jarayon mikrotuzilmasini tahlil qilishda hayotning davriyligi konsepsiyasini farqlaydilar. Bu konsepsiya yangilik kiritishga nisbatan o'lganadigan jarayon ekanligidan kelib chiqadi.

Pedagogikaga oid adabiyotlarda innovatsiya jarayoni sxemasi beriladi. U quyidagi bosqichlarni qamrab oladi:

1. Yangi g'oya tug'ilishi yoki yangilik konsepsiyasini paydo qilish bosqichi, u kashfiyot bosqichi deb ham yuritiladi.

2. Ixtiro qilish, ya'ni yangilik yaratish bosqichi.

3. Yaratilgan yangilikni amalda qo'llay bilish bosqichi.

4. Yangilikni yoyish, uni keng tadbiiq etish bosqichi.

5. Muayyan sohada yangilikning hukmronlik qilish bosqichi. Bu bosqichda yangilik o'zining yangiligini yo'qotadi, uning samara beradigan muqobili paydo bo'ladi.

6. Yangi muqobillik asosida, almashtirish orqali yangilikning qo'llanish doirasini qisqartirish bosqichi.

Innovatsion faoliyat quyidagi asosiy funksiyalar bilan izohlanadi:

- kasbiy faoliyatning ongli tahlili;

- me'yorlarga nisbatan tanqidiy yondashuv;

- kasbiy yangiliklarga nisbatan shaylik;

- dunyoga ijodiy yaratuvchilik munosabatida bo'lish;

- o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish, o'z turmush tarzi va intilishlarini kasbiy faoliyatida mujassam qilish.

Demak, o'qituvchi yangi pedagogik texnologiyalar, nazariyalar, konsepsiyalarning muallifi, ishlab chiqaruvchisi, tadqiqotchisi, foydalanuvchisi va targ'ibotchisi sifatida namoyon bo'ladi. Bugungi rivojlanish zamonida ta'limga yangi innovatsiyalarni kiritish eng to'g'ri yo'l hisoblanadi[5].

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida» gi Qonuni. T.,2020.

2. Ishmuhammedov.R.J, Abduqodirov.A.A, Pardayev.A.X, Ta'limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent 2008.

3. Azizxo'jaeva.N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. T.: 2003

4. Tolipov O'.Q, Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tadbiiqiy asoslari (O'quv qo'llanma)Toshkent. O'zRFA "Fan" nashriyoti 2006.

5. Saidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar (nazariya va amaliyot).- Toshkent: Moliya nashriyoti 2003.